

KANON SAVAŞLARI

Türkçede Metis Yayınları'nda çıkan "Etkilenme Endişesi" ile tanıdığımız Amerikalı eleştirmen ve yazar Harold Bloom, kuşkusuz tüm kitapları akademik çevrelerde büyük yankı uyandıran ve hala tartışılmaya devam eden isimlerden biri. Bloom'un yapıtlarının Dünyada kırktan fazla dile çevrildiği düşünüldüğünde 35 yıl aradan sonra çevrilen "Etkilenme Endişesi" ve yirmi yıllık bir gecikmeyle çevrilen "Batı Kanonu" ile birlikte sadece iki eserin Türkçede olması edebiyat ve eleştiri mekanizmamız açısından büyük bir eksiklik kuşkusuz.

1959'dan bu yana otuz civarında kitap yazan ve yüzlerce kitabın editörlüğünü üstlenen son derece verimli ve çalışkan bir eleştirmen olan Bloom, kışkırtıcı ve provakatif yaklaşımıyla her kitabı büyük yankı uyandıran ve okuru da tartışmanın içine bizzat dahil eden özgün bir isim. Eserlerindeki provakatif yaklaşımla "etkilenme endişesi" ve "yanlış okuma" gibi edebiyat eleştirisinin temel kavramlarını da icat eden bir düşünür olan Bloom, kuramının ana hatlarını ve detaylarını "Etkilenme Endişesi"nde bize sunarken, "Batı Kanonu"nda tespitlerini seçilmiş 26 yazarın eserlerinin incelemesiyle pekiştiriyor.

Çiğdem Pala Mull'un çevirisiyle İthaki Yayınları'ndan çıkan "Batı Kanonu"nda Bloom, tıpkı Etkilenme Endişesi'nde ve diğer eserlerinde olduğu gibi Shakespeare'i bir mihenk taşı olarak konumlandırıyor. Shakespeare Bloom için sadece bir yazar değil, bir bakışın başlangıcıdır. Ona göre, Shakespeare'den sonra yazan herkes olumlu ve olumsuz anlamıyla ondan "etkilenme endişesi"yle yazmış ve yazmaya devam edecektir. Bloom'a göre "Bizi Shakespeare icat etmiştir ve bugün de sınırlarımızı hâlâ o belirliyor. (...) Bir eleştiri teorisini olarak konuşmuyorum, zira bu benim işim değil. Ben bir şiirsel etkilenme teorisini olarak Shakespeare'den nasiplenmiş endişeli biriyim, bu rol zihinlerimizi ve ruhlarımızı yaratmış Shakespeare'i geriden takip eden bizler için kaçınılmazdır."

Böylesi bir bakıştan hareketle Batı Kanonu'nda Shakespeare'den etkilenme endişesi taşıyarak üreten 26 yazarı mercek altına alan Bloom, seçilmiş bu yazarların onları kanon yada otorite yapan yönlerini eserlerini inceleyerek tefrik etmeye çalışıyor. Tüm Batı Edebiyatının kabul ve ret noktasında Shakespeare'den etkilendiğini iddia eden Bloom, tüm yazarları kitaba dahil edemeyeceğinden etkilenme endişesini temsil gücüne göre derecelendirdiği 26 yazarda karar kılıyor. Bu seçimin sebebinin Batı Kanonu'nda şöyle anlatıyor Bloom:

"Bu yirmi altı yazarın çoğu için, bir yazarı ya da eseri kanonsal yapan şey nedir sorusunu sorarak mükemmellik ile doğrudan yüzleşmeye çalıştım. Bu sorunun cevabı sıklıkla tuhaflık oldu... Kanonsal bir eseri ilk kez okuduğunuzda beklentilerinizin karşılanmasından ziyade tuhaf, tekinsiz bir şaşkınlıkla karşılaşırsınız."

Batı Kanonu'nda tarihsel seyiri Dante ile başlatıp, Beckett ile sonlandıran Bloom, kendine özgü bir yaklaşımla Aristokratik, Demokratik ve Kaos çağı olarak tanımladığı 3 edebi çağda ürün veren aralarında Miguel de Cervantes, William Wordsworth, Charles Dickens, Jane Austen, Virginia Woolf, George Elliot, Marcel Proust, Samuel Johnson, Geoffrey Chaucer ile Michel de Montaigne; John Milton, Samuel Johnson, Johann Wolfgang von Goethe, Henrik Ibsen, James Joyce, Lev Tolstoy ve Sigmund Freud gibi Shakespeare etkisiyle oluşan kanonik bağlamda ortaklaşan yazarların incelemesine yer veriyor.

Çağların Ekolleri ve Kitapları alt başlığıyla çevrilen Batı Kanonu'nda "kanon"u kendisinin yada bir başkasının verebileceği mutlak bir liste olarak tanımlanamayacağını savunan Bloom; bu yaklaşımıyla bir yandan kanonun kapısını açık bırakırken; öte yandan da bu kapının

zorlamalarla açılmayacağını belirterek kanonik olana da bir sınır getiriyor. Listeyi oluştururken dikkate alınması gereken edebi özgünlük ve romantiklerden bize armağan kalan edebi tuhaflık, kanonik yazarın sahip olması gereken en önemli özellikler Bloom'a göre.

Batı Kanonu'nun içinde incelenen isimlerden en tuhafı Sigmund Freud kuşkusuz. "*Freud'da önemli olan ne varsa, zaten Shakespeare'de de vardır.*" girişiyile başlayan Freud makalesi Freud'un Shakespeare'den etkilenme endişesini açıklamasıyla hem Freud'a hem de Shakespeare'e özgün bir yaklaşım getiriyor. Bunun yanında tüm incelediği yazarları özgün yaklaşımla irdeleyerek hakkını veren Batı Kanonu, kanon mantığına da uygun bir yaklaşımla kronolojik sırayla okunması gereken bir yapıt. Kitabın sonunda yer alan Bloom'un edebi üretimde üç çağ olarak nitelendirdiği Aristokratik, Demokratik ve Kaos çağına dahil ettiği yazarlardan oluşan kapsamlı listesi, özellikle edebiyat eleştirmenleri için vazgeçilmez bir kaynak.

Eleştirmenlikteki provakatif dilini kitabın okuru olacak olanlara da uygulayan Bloom, "*Bu kitap akademisyenlere yönelik değildir çünkü onların sadece çok küçük bir kısmı hâlâ okuma aşkı için okur,*" diyerek hem kanonun teori haline gelmesinin önüne geçiyor hem de kendisini Batı Kanonu kavramını icat eden bir düşünürden öteye taşıyor. Etkilenme endişesi bağlamında kendisini de kanonun içine katan Bloom, ürettikleriyle Harold Bloom'u "*bir şiirsel etkilenme teorisini olarak Shakespeare'den nasiplenen endişeli biri*" olarak tanımlıyor. İşte tam da bu yönüyle "*Shakespeare öyle basitçe Batı Kanonu olarak görülemez; Shakespeare Dünya Kanonu'dur.*" Bloom'a göre.

Batı Kanonu, Bloom'un provakatif edebiyat teorisinin temelini anlamak, Etkilenme Endişesi kavramını algılamak, Batı Edebiyatındaki Shakespere etkisini incelemek yada sadece baştan sona edebiyat olan bir kitap okumak isteyenler için vazgeçilmez bir yapıt. Bloom'un deyişiyeyse; "*Batı Kanonu'nun bir kişiye verebileceği tek şey kişinin tek başınlığını, son kertede kendi ölümlülüğüyle karşılaştığı yalnızlığını doğru bir şekilde kullanmasıdır.*"

Ani Ceylan Hazinedar